

GEGEVENS

♀
Accipiter gentillis
Handgift:
Modest Munters
2022

HAVIK 'TARCO'

TAXANDRIAMUSEUM

Recent, tijdens de Dag van de Valkerij, heeft het Taxandriamuseum een bijzondere aanwinst voor de collectie onthuld: 'Tarco', een fraaie, opgezette havik.

HET BELANG VAN DE VALKERIJ IN ONZE STREKEN

De unieke jachtvorm 'valkerij' waarbij de band tussen mens en roofvogel centraal staat, wordt al meer dan 3000 jaar beoefend. In 1312, honderd jaar na het toekennen van de stadsrechten, worden de eerste valkeniers in Turnhoutse bronnen vermeld. De uitgestrekte groene gebieden rond Turnhout liggen aan de basis van de Kempense valkeniersactiviteit.

Turnhout staat in het middeleeuwse Europa niet bekend omwille van haar gebouwen, ambachten, intellectuelen of kunstenaars. Maar wel als geliefd jachtoord van de Europese adel. Vanaf de 14de eeuw neemt het aantal valkeniers snel toe. Het Grotenhoutbos en de heidevlakten zijn de uitgelezen plaatsen waar de valkenier zijn favoriete hobby beoefent. Het feit dat hertog Antoon van Bourgondië in het begin van de 15de eeuw, hier het Valkhof opricht, een gerechtshof dat geschillen behandelt omtrent de valkerij, toont aan dat het zwaartepunt van de valkerij op dat moment in de Kempen ligt.

VOGELS INZETTEN TIJDENS DE JACHT

Het woord 'valkerij' dekt de lading niet helemaal. Valkerij is een benaming voor de jacht-activiteit waarbij een roofvogel wordt ingeschakeld om op kleine prooien zoals knaagdieren te jagen. Het gaat niet enkel om valken. Naast de kleinere valk zet men de havik, een struisere variant, in om op grotere knaagdieren zoals konijnen te jagen. De havik kan zijn prooi verrassen dankzij de hoge valsnelheid die hij op korte tijd kan bereiken.

TURNHOUT

In de loop van de 18de eeuw laten de ontwikkeling van het jachtgeweer en andere bezigheden van de adel het aantal liefhebbers fors dalen. Vanaf het einde van de 19de eeuw kent de valkenjacht in Turnhout een kleine revival, vooral dan in de vorm van herinneringen aan roemruchtige tijden. Ook tijdens de historische en folkloristische stoeten is de valkenjacht een vast onderdeel. Zo vertolkt in 1889 de jonge Frans Dufour de rol van Antoon van Bourgondië die met zijn hof op valkenjacht gaat. Ook Maria van Hongarije wordt meermaals voorgesteld met een valk op haar bovenarm.

Het beroep van valkenier is intussen al lang verdwenen, maar komt in Turnhout vanaf het midden van de 20ste eeuw opnieuw bij gedegen liefhebbers tot leven. In België ondersteunt de Belgische Valkerij Federatie de verschillende Belgische valkerijverenigingen.

VALKENHANDEL

In de gloriejaren van de valkerij situeert het beloofde land van de dure en fel gezochte jachtvogel zich tussen Turnhout en Valkenswaard. De vogels worden gevangen op de heidevlakten van de Kempense dorpen, maar ook in het buitenland. De valkenhandel speelt zich af in een compagnonschap van drie tot vier man. Met paarden en knechten onderneemt men verre tochten. Hiervoor is men maandenlang afwezig.

In Turnhout ontstaat ook een Valkhof waar de valkeniers van het land bij betwistingen terecht staan en er geoordeeld wordt volgens het gewoonterecht. Voor het Land van Turnhout én de hertog is tijdens de jacht de volgende regel van kracht: 'haar met haar', voor de jacht met honden op lopend wild, en 'veer met veer', voor de jacht met valken op vliegend wild.

TARCO DE HAVIK

In de jaren 1980 doet de stad Hasselt een beroep op valkenier Modest Munters om op een veilige manier, zonder vuurwapens, terreinen te beschermen tegen wilde konijnen. Hij schafft een jonge, rode, vrouwelijke havik aan van een Oostenrijkse valkenier en noemt haar Tarco. Naast Tarco neemt Modest telkens een rugzak en een valkeniershandschoen mee tijdens de jacht. Aan de linkerpoot draagt Tarco een belletje om de vogel gemakkelijker terug te vinden.

UNESCO-ERFGOED

De band tussen mens en vogel is zo uniek dat UNESCO de valkerij in 2010 uitriep tot Immaterieel Cultureel Erfgoed. Omdat de jacht historisch gezien van essentieel belang is geweest voor de groei van Turnhout en de Antwerpse Kempen, organiseert het Taxandriamuseum tweejaarlijks een 'Dag van de Valkerij'.

Tekst: Julie Moorkens (met dank aan Bert Hendrickx en Peter Hofland)
Foto: Bram Luyts

INVENTARIS

- T 14586: Taxandriamuseum, Begijnenstraat 28 - 2300 Turnhout

LITERATUUR

- H. de Kok & E. van Autenboer (red.), *Turnhout. Groei van een stad* (Turnhout 1983)
- Tekst causerie "*Geschiedenis van de valkerij in Turnhout*" door Bert Hendrickx bij de onthulling van "Tarco" op zondag 11 september 2022

Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout
Tel: +32 14 44 33 98 • www.turnhout.be/musea

Het object van de maand is een initiatief van Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze websites.

TURNHOUT

v.u.: Paul Van Miert, Campus Blairon 200, B-2300 Turnhout

 Vlaanderen
verbeelding werkt

 ERKEND
MUSEUM

 TURNHOUT
TAXANDRIA
MUSEUM